

ŻOŁNIERZE BIAŁOSTOCKIEJ NIEPODLEGŁOŚCI

listopad 1918 – luty 1919

SULKIEWICZ-HÓZMAN

mirza LEON

Data i miejsce urodzenia: 14 lutego 1897 r. w Suwałkach

Data i miejsce śmierci: 1 maja 1958 r. w Leicester w Anglii

Imiona rodziców: Dawid i Felicja (z domu Sobolewska)

Stan cywilny: żonaty z Marią Achmatowicz, od 4 kwietnia 1932 r. rozwiedziony

Imiona dzieci: Halina (ur. 1 listopada 1930 r.)

Narodowość: polska

Wyznanie: muzułmańskie, w 1945 r. przeszedł na wyznanie rzymskokatolickie

Stopień wojskowy: pułkownik

Oddział macierzysty WP: 6. dywizjon artylerii konnej

WYKSZTAŁCENIE CYWILNE

Gimnazjum w Szawlach (lata 1906-1907)
1. Korpus Kadetów w Petersburgu (1907-1914)

WYKSZTAŁCENIE WOJSKOWE

Michajłowska Szkoła Artyleryjska w Petersburgu (1914-1915)
Kurs Oficerskiej Szkoły Artylerii I Korpusu Polskiego w Bobrujsku (1918 r.)
Kurs oficerski w Centralnej Szkole Jazdy w Grudziądzu (1921 r.)
Kurs dowódców dyonów w Szkole Strzelania Artylerii w Toruniu (1929 r.)
VII Kurs unitarny dla dowódców pułków w Centrum Wyszkozenia Piechoty w Rembertowie (1933 r.)
Kurs wyższych dowódców artylerii przy Wyższej Szkole Wojennej w Warszawie (1934 r.)

DATA WSTĄPIENIA DO ARMII OBCEJ

13 sierpnia 1914 r. (armia rosyjska)

DATA WSTĄPIENIA DO WOJSKA POLSKIEGO

20 grudnia 1918 r.

RODZAJ BRONI

Artyleria (konna)

<p>ZNAJOMOŚĆ JĘZYKÓW OBCYCH</p>	<p>j. niemiecki (w mowie), j. rosyjski (w mowie i piśmie)</p>
<p>ZNAJOMOŚĆ KRAJÓW</p>	<p>Białoruś, Litwa, Rosja (Kaukaz) i Ukraina</p>
<p>RANY I KONTUZJE</p>	<p>- 9 IX 1915 r. kontuzjowany w bitwie pod wsią Walkiewiczze (pow. stonimski)</p>
<p>ODZNACZENIA</p>	<p>Złoty Krzyż Orderu Wojennego Virtuti Militari Srebrny Krzyż Orderu Wojennego Virtuti Militari Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski Krzyż Walecznych Złoty Krzyż Zasługi Medal Niepodległości Srebrny Krzyż Zasługi Medal Pamiątkowy za Wojnę 1918-1921 Medal Dziesięciolecia Odzyskanej Niepodległości Medal Pamiątkowy 1918-1928 (odznaczenie łotewskie) Médaille Interalliée (odznaczenie alianckie) Order św. Anny z mieczami II i III klasy (odznaczenia rosyjskie) Order św. Stanisława z mieczami II, III i IV klasy (odznaczenia rosyjskie) Order św. Włodzimierza z mieczami IV klasy (odznaczenie rosyjskie)</p>
<p>OPINIE / POCHWAŁY</p>	<p>- Rozkaz pochwalny Dowództwa 2. Dywizji Piechoty nr 108/1919, - Rozkaz pochwalny Dowództwa 2. Dywizji Kawalerii nr 18/1927, - Pochwała udzielona przez Dowództwo 6. Samodzielnej Brygady Kawalerii (Rozkaz Nr 3 6. Samodzielnej Brygady Kawalerii z dnia 25 kwietnia 1934 r.).</p> <p><i>Oficer wartościowy, bardzo żywej inteligencji, posiada zmysł orientacji i decyzji. Dobrze jeździ konno – płk Stefan de Castenedolo Kasprzycki (opinia komendanta Centralnej Szkoły Jazy z 11 sierpnia 1921 r.).</i></p> <p><i>Oficer o bardzo dużym zasobie wiedzy fachowej artyleryjskiej tak pod względem technicznym jak i taktycznym. Posiada bardzo dużo doświadczenia wojennego i nerw artylerzysty konnego. Dywizjon swój prowadzi doskonale. Korpus oficerski jego dywizjonu podczas pobytu na poligonie wykazał zupełne opanowanie instrukcji strzelania i umiejętność zastosowania prawideł teje w praktyce. W wyszkoleniu swego dywizjonu osiągnął w roku bieżącym wyniki bardzo dobre. Wybitny dowódca dywizjonu artylerii konnej – płk Leopold Cehak (opinia dowódcy 6. Grupy Artylerii z 1 sierpnia 1930 r.).</i></p> <p><i>Wzorowo pracowity i sumienny. W pracy zupełnie samodzielny.</i></p>

	<p><i>Bardzo duży zasób wiadomości teoretycznych. Zmysł taktyczny bardzo dobrze wyrobiony. Decyzje logiczne i na ogół trafne. Poczucie rzeczywistości – doskonałe. Użycie artylerii dostosowane do położenia w całości. Dobrze opanował zasady współdziałania broni w ramach dywizji piechoty. Po nabraniu większego doświadczenia będzie nie tylko teoretycznie, lecz też praktycznie bardzo dobrym dowódcą artylerii dywizyjnej – płk. Otton Krzisch (opinia kierownika Kursu Wyższych Dowódców Artylerii przy Wojskowej Szkole Wojennej z 8 kwietnia 1934 r.).</i></p> <p><i>Charakter nieprzeciętny; żołnierz z sercem i wielkim temperamentem; zachłanny na pracę, nieco przesadnie przejmuje się wszystkim, ale bez uszczerbku dla służby; taktycznie bardzo dobry, fachowo doskonały; pułk podniósł znacznie pod względem wyszkoleniowym u wychowawczym, gospodarczo radzi sobie bardzo dobrze; na stanowisku dowódcy pułku odpowiada doskonale; nadaje się zarówno na wyższe stanowisko artyleryjskie, jak i kawaleryjskie (były dowódca d.a.k.), a w przyszłości rokuje być dobrym dowódcą dywizji piechoty – gen. Stanisław Kwaśniewski (opinia z 12 stycznia 1937 r.)</i></p>
<p>DATY MIANOWIAŃ OFICERSKICH</p>	<p>27 maja 1915 r. – chorąży 11 marca 1916 r. – podporucznik 2 listopada 1916 r. – porucznik 29 października 1917 r. – podkapitan 6 lutego 1919 r. – kapitan 31 marca 1924 r. – major 1 stycznia 1929 r. – podpułkownik 1 stycznia 1933 – pułkownik</p>
<p>PRZEBIEG SŁUŻBY WOJSKOWEJ DO 1 LISTOPADA 1918 ROKU</p>	<ul style="list-style-type: none"> - od 13 sierpnia 1914 r. do 27 maj 1915 r. junkier Michajłowskiej Szkoły Artyleryjskiej w Petersburgu, - do 10 listopada 1917 r. chorąży, młodszy oficer i referent 3. Zabajkalskiej Baterii Artylerii Kozackiej oraz porucznik, referent i adiutant 1. Zabajkalskiego Dywizjonu Artylerii Kozackiej, w szeregach których walczył przeciwko wojskom niemieckim i austro-węgierskim na pierwszej linii Frontu Zachodniego (m. n. w 1915 r. w bitwach pod Maciejowicami, Zbuczynem, Miskami, Walkiewiczami, Zelwą, Nową Myszą) i Południowo-Zachodniego (m. in. w walkach z 1916/1917 r. pod Trojanówką Czerskiem, Małym Obzyrem, koniuchami, Żółtą Górą), - od 19 sierpnia do 19 października 1917 r. urlopowany dla poprawy stanu zdrowia na tyłach frontu, po czym porzuca dalszą służbę w armii rosyjskiej i zgłasza się pod rozkazy dowództwa 3. Dywizji Strzelców Polskich w Jelni, - od 10 listopada 1917 r. w szeregach I Korpusu Polskiego w Rosji, gdzie do 6 lutego 1918 r. w stopniu podkapitana pełni funkcję szefa zarządu gospodarczego 6. baterii I Brygady Artylerii, - do 4 marca 1918 r. dowódca 6. baterii tej brygady, z którą przebija

	<p>się przez kordon wojsk bolszewickich z Krynek k. Witebska do Bobrujska,</p> <ul style="list-style-type: none"> - do 15 czerwca 1918 r. starszy oficer 1. konnej baterii I Korpusu Polskiego kpt. Leona Dunin-Wolskiego, na czele której walczył z oddziałami bolszewickimi na Białorusi, otrzymując za bohaterskie czyny w stoczonych bojach amarantową wstążeczkę (późniejszy Krzyż Walecznych), - w połowie czerwca 1918 r. zdemobilizowany z powodu rozwiązania I Korpusu Polskiego i odesłany do rodzinnego majątku w Łostajach w pow. oszmiańskim, - po przybyciu na Wileńszczyznę aresztowany przez niemieckie władze wojskowe i więziony w twierdzy kowieńskiej do 15 lipca 1918 r., - do połowy grudnia 1918 r. niezaprzyśiężony współpracownik struktur konspiracyjnych Polskiej Organizacji Wojskowej w Wilnie.
<p style="text-align: center;">PRZEBIEG SŁUŻBY LINIOWEJ W WOJSKU POLSKIM</p>	<ul style="list-style-type: none"> - 20 listopada 1918 r. przyjęty do służby wojskowej w oddziałach polskich Samoobrony Krajowej Litwy, na stanowisko dowódcy oddziału konnego przy 1. Wileńskiej Drużynie Samoobrony, - przez Białystok i Łapy przedziera się przez kordon okupacyjnych wojsk niemieckich, po czym udaje się do Warszawy, gdzie wstępuje w szeregi tworzącego się tam oddziału artylerii konnej, - 20 grudnia 1918 r. przyjęty do służby liniowej i mianowany starszym oficerem 1. konnej baterii 1. dywizjonu artylerii konnej, na czele której bierze udział w zajęciu Białegostoku przez oddziały Wojska Polskiego w dniu 19 lutego 1919 r., - 16 stycznia 1919 r. zatwierdzony w służbie liniowej 1. baterii 1. dywizjonu artylerii konnej, - 6 lutego 1919 r. przyjęty do Wojska Polskiego z zatwierdzeniem stopnia kapitana, jako warunkowego, do czasu ułożenia przez Komisję Weryfikacyjną ogólnej listy starszeństwa oficerów Wojska Polskiego, z grupy oficerów byłych korpusów polskich na wchodzie i armii rosyjskiej, - od 22 lutego do 14 października 1919 r. dowódca 1. baterii artylerii konnej w walkach na Froncie Litewsko-Białoruskim, - do 24 listopada 1920 r. p.o. dowódcy i dowódca 1. dywizjonu artylerii konnej na Froncie Litewsko-Białoruskim, na Ukrainie i Froncie Wołyńskim, - od 4 do 25 marca 1920 r. dowódca grupy artyleryjskiej przy XX Brygadzie Piechoty (1.dak, 3./8. pap i 2./8. pap) - od 20 maja do 1 czerwca 1920 r. dowódca grupy artylerii (1./1. dak, 1./6. dak, 2./8. pap i 6./3. pap) podległej Grupie Operacyjnej płk. Władysława Beliny-Prażmowskiego w walkach z bolszewikami na Białorusi (pierwsza ofensywa wojsk Frontu Zachodniego Michaiła Tuchaczewskiego), - w okresie 1-24 czerwca 1920 r. dowódca zgrupowania artylerii konnej na Białorusi, w składzie: 1. dak, 1./6. dak i 2./2. dak, - od 1 lipca 1920 r. walczy na Ukrainie, - w ostatnich dniach sierpnia 1920 r. podlega rozkazom dowódcy 1. Dywizji Kawalerii i wraz z swoim dywizjonem bierze udział w wielkiej bitwie kawaleryjskiej pod Komarowem (odznaczony za nią

	<p>krzyżem Virtuti Militari V klasy),</p> <ul style="list-style-type: none"> - 9 września 1920 r., Dekertem L. 2288 Naczelnego Wodza, zatwierdzony w stopniu kapitana, z grupy oficerów byłych korpusów polskich i armii rosyjskiej, - od 24 listopada 1920 r. do 25 stycznia 1921 r. przebywał w dyspozycji szefa Sekcji Artylerii I Departamentu MSWojsk., - do 1 sierpnia 1921 r. na kursie oficerskim w Centralnej Szkole Jazdy w Grudziądzu, - od 1 sierpnia 1921 r. do 5 maja 1922 r. dowódca kadry 1. pułku artylerii konnej i Kadry Batalionu Zapasowego Artylerii Konnej Nr 1, - od 1 listopada 1921 r. do 5 maja 1922 r. dowódca garnizonu wojskowego w Górze Kalwarii, - 18 lutego 1922 r. odznaczony Srebrnym Krzyżem Orderu Wojennego Virtuti Militari (nr 3086), jako kapitan 1. dywizjonu artylerii konnej, - 31 sierpnia 1924 r. awansowany na stopień majora, ze starszeństwem od 1 sierpnia 1923 r. i z 20 lokatą w korpusie oficerów artylerii, - do 7 czerwca 1927 r. służba liniowa w 1. dywizjonie artylerii konnej w Warszawie, na stanowiskach: zastępcy dowódcy, dowódcy dywizjonu i kwatermistrza oddziału, - od 7 czerwca 1927 r. dowódca 6. dywizjonu artylerii konnej w Stanisławowie, - 1 stycznia 1929 r. awansowany na stopień podpułkownika, z 6. lokatą w korpusie oficerów artylerii, - z dniem 1 stycznia 1933 r. awansowany na pułkownika, z 8. lokatą w korpusie oficerów artylerii, - 3 kwietnia 1934 r. przeniesiony na stanowisko dowódcy 4. pułku artylerii lekkiej w Inowrocławiu, - 30 kwietnia 1934 r. objął dowództwo na Komendę Garnizonu Inowrocław, - 18 lutego 1938 r. mianowany dowódcą artylerii dywizyjnej 20. Dywizji Piechoty w Baranowiczach, - w czasie wojny obronnej 1939 r. dowodził artylerią tej dywizji w zaciętych walkach pod Mławą, biorąc również udział w obronie Warszawy, - po kapitulacji stolicy trafił do niemieckiej niewoli, w której przebywał do uwolnienia w 1945 r., - po ponownym przyjęciu do służby wojskowej w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie otrzymał przydział do 12. Pułku Ułanów Podolskich, w którym służył do czasu zdemobilizowania, - ostatnie lata swego życia spędził w Wielkiej Brytanii, gdzie zmarł 1 maja 1958 r. w Leicester, - pochowany dwa dni później na jednym z miejscowych cmentarzy.
<p style="text-align: center;">UDZIAŁ W DZIAŁANIACH NIEPODLEGŁOŚCIOWYCH NA TERENIE BIAŁEGOSTOKU W LATACH 1915-1919</p>	<p>Podkapitan Leon Hózman mirza Sulkiwicz do rodzinnego majątku w Łostajach na Wileńszczyźnie (pow. oszmiański) wrócił w drugiej połowie czerwca 1918 r., kiedy to został odesłany do domu po wymuszonej przez Niemców demobilizacji żołnierzy I Korpusu Polskiego. Zaraz po powrocie został aresztowany przez władze niemieckie i osadzony na miesiąc w kowieńskich więzieniu,</p>

usytuowanym w Forcie Poniemuń. Po wyjściu na wolność nawiązał kontakt z byłymi oficerami polskich korpusów na wschodzie, podejmując jednocześnie współpracę z działającymi w Wilnie konspiracyjnymi strukturami Polskiej Organizacji Wojskowej. Od 20 XI 1918 r. był również aktywnym działaczem Samoobrony Ziemi Wileńskiej i dowódcą sformowanego oddziału konnego jej wojsk. W połowie grudnia zdał dowództwo jednostki swojemu zastępcy – por. Edwardowi Zaborskiemu, i następnie przez Białystok i Łapy przedostał się do Warszawy, gdzie 20 XII 1918 r. zaciągnął się jako ochotnik do służby w szeregach Wojska Polskiego. Prawdziwość jego wileńskiej działalności niepodległościowej 1918 r. potwierdzili później generałowie – Wacław Iwaszkiewicz, Edmund Kessler i Edmund Rodziewicz oraz pułkownicy – Leon Dunin-Wolski i Witold Łada-Zabłocki. Z chwilą otrzymania przydziału liniowego zostaje starszym oficerem formowanej w stolicy 1. baterii artylerii konnej. 22 II 1919 r. zostaje oficjalnie jej dowódcą. Na czele wydzielonego plutonu artylerii konnej wkracza wieczorem 19 II 1919 r. do Białegostoku, w składzie specjalnie sformowanej dla zajęcia tego miasta Grupy Operacyjnej płk. Stanisława Dziewulskiego, przemianowanej pod koniec miesiąca w taktyczną Grupę Zaniemeńską.

ŹRÓDŁO DANYCH BIOGRAFICZNYCH

- Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego, Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych, Leon Hózman mirza Sulkiwicz, sygn. AP 5064, AP 10374, I.482.12-798 VM, KW 117/S-4099, KW 117/S-4100, MN 23 XII 1933.
- Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce, Archiwum Józefa Piłsudskiego, sygn. T: 701/1/120, *Opinie dowódców pułków artylerii za 1936 r.*, k. 62; *Opinie pułkowników artylerii*, k. 109; *Opinie dowódców artylerii dywizyjnej*, k. 273.
- P. Bukowczyk, *Muzułmanie w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie*, „Wrocławskie Studia Politologiczne”, 2019, nr 27, s. 182–198.
- Z. Czaplą, *O rodzinie Sulkiwiczów*, „Piast. Dodatek niedzielny oświatowo-społeczny dziennika Kujawskiego”, 1934, nr 29, s. 1–2.
- *Czy wiesz ko to jest?*, red. S. Łoza, Warszawa 1938, s. 707.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1920, nr 35, s. 864.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1922, nr 2, s. 105; nr 22, s. 530.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1924, nr 32, s. 170; nr 56, s. 882.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1925, nr 67, s. 340.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1927, nr 11, s. 96; nr 15, s. 147.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1929, nr 2, s. 3; nr 12, s. 238.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1931, nr 8, s. 359.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1932, nr 14, s. 468.
- Dziennik Personalny MSWojsk., 1934, nr 9, s. 114.
- „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1958, nr 105, s. 4; nr 111, s. 4.
- „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza”, 1959, nr 102, s. 4.
- Dziennik Rozkazów Wojskowych, 1919, nr 16, s. 404; nr 18, s. 444.
- K. Filipow, M. Gajewski, *Białystok wyzwolony 1919*, Białystok 2003, s. 20–24.

- K. Florianowicz, *Zarys historii wojennej 1-go Dywizjonu Artylerii Konnej im. gen. Józefa Bema*, Warszawa 1929, s. 3–30.
- *Inowrocław żegna komendanta garnizonu płk. Sulkiwicza*, „Dziennik Bydgoski”, 1938, nr 63, s. 6.
- W. Jaskulski, *Pułkownik Józef Korycki. Tatarski artylerzysta II Rzeczypospolitej (Zarys biografii)*, Wrocław 1434/2012, s. 8, 79, 82.
- T. Kossak, *Wspomnienia wojenne 1918-1920*, Lublin 2018, s. 51–76.
- *Kronika krajowa*, „Przegląd Islamski”, 1934, z. 3-4, s. 23.
- *Lista starszeństwa oficerów zawodowych*, Warszawa 1922, s. 192 (z błędnie podanym nazwiskiem).
- A. Miśkiewicz, *Tatarzy polscy 1918-1939*, Warszawa 1990, s. 32, 71, 121, 149, 166, 172.
- A. Miśkiewicz, *Tatarzy w Wojsku Polskim w dwudziestoleciu międzywojennym*, [w:] *Tatarzy w służbie Polsce 1918-2018*, red. B. Pawlik-Miśkiewicz, M. Caxarxan Czachnowski, Białystok 1440/2018, s. 32, 119.
- A. Miśkiewicz, *Tatarzy – żołnierze polscy podczas II wojny światowej*, „Przegląd Tatarski”, 2010, nr 3, s. 10–12.
- *Monitor Polski*, 1931, nr 260, poz. 345, *Zarządzenie o nadaniu Wielkiej Wstęgi, Krzyża Komandorskiego z Gwiazdą, Krzyża Komandorskiego, Krzyża Oficerskiego oraz Krzyża kawalerskiego Orderu Odrodzenia Polski*.
- *Monitor Polski*, 1934, nr 6, poz. 12, *Zarządzenie o nadaniu Krzyża Niepodległości z Mieczami, Krzyża Niepodległości i Medalu Niepodległości*.
- *Monitor Polski*, 1937, nr 260, poz. 411, *Zarządzenie o nadaniu Złotego Krzyża Zasługi*.
- *Osobiste*, „Polska Zbrojna”, 1929, nr 85, s. 4.
- *I-sza bateria konna na froncie*, „Tygodnik Ilustrowany”, 1919, nr 22, s. 340–341.
- *Podziękowanie*, „Dziennik Bydgoski”, 1937, nr 223, s. 9.
- *Rocznik Oficerski 1923*, Warszawa 1923, s. 801, 816.
- *Rocznik Oficerski 1924*, Warszawa 1924, s. 720, 740.
- *Rocznik Oficerski 1928*, Warszawa 1928, s. 422, 452.
- *Rocznik Oficerski 1932*, Warszawa 1932, s. 177, 719.
- *Słownik biograficzny Tatarów Polskich XX wieku*, red. A. Miśkiewicz, Białystok 1438/2016, s. 167–168.
- J. Wojciechowski, *Dzieje Grupy Zaniemeńskiej (gen. Lasockiego) na Froncie Litewsko-Białoruskim w 1919 roku*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska”, 2008, nr 21, s. 58–64.
- *Z żałobnej karty. Śp. Płk Leona Hózman Mirza Sulkiwicz*, „Orzeł Biały”, 1958, nr 20, s. 5.
- M. Żakiewicz, *Selim Chazbijewicz i wileńsko-hanzetycka tradycja tatarska*, „Znad Wilii”, 2022, nr 1, s. 41–42.

AUTOR BIOGRAMU

Marek Gajewski
kustosz Muzeum Wojska w Białymstoku